

De geschiedenis van het damspel

Dammen is ouder dan jij denkt

Neem wat stenen of schelpen als speelschijven. Trek wat lijnen in het zand. En... je kunt dammen.

Al 4000 jaar geleden damden zo Afrikanen. Ze sloegen een damschiif door eroverheen te springen. Echt dammen was dit niet, want ze schoven de schijven alle kanten op. Een dam maken deden ze niet.

Korte dam

Een Afrikaan bedacht toen de dam. Het was nog niet de dam die wij kennen. Je mocht alleen één vakje voor-, zij- of achteruit. Daarom noemen we het de korte dam. Slaan was niet verplicht.

Weet je dat Egyptische farao's dit spel 3500 jaar geleden speelden? Ze speelden het op een lijnenbord, zoals je hiernaast ziet afgebeeld.

Iedere speler kreeg 12 stenen. En er waren maar 25 speelpunten.

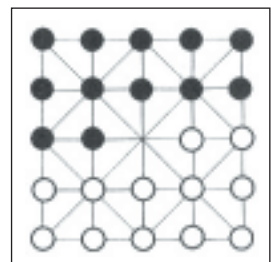
Opdracht:

Speel een partij op het lijnenbord.

Regels: De dam mag alleen voor-, zij- of achteruit.

Je mag alle kanten opschuiven.

Zie je dat je door het slaan ruimte krijgt?

Hoe kwam het damspel van het ene in het andere land?

Je moet je de handel van die tijd voorstellen. Griekse handelaren reisden per boot. De reis per boot ging heel langzaam zonder motor. Je begrijpt dat de handelaren graag spelletjes deden om de tijd te doden, want televisie hadden ze nog niet. Ongetwijfeld hebben zij het damspel gezien in het land waar zij hun spulletjes verkochten. Een mooi tijdverdrijf tijdens die lange reizen, niet? Zo kwam het dammen van Egypte in het Griekse Rijk.

“Hij moet de heilige lijn prijsgeven.”

Wat gebeurt er als je spelletjes veel speelt? Juist ja, je gaat het spelletje moeilijker of leuker maken. Dus dan verander je de regels. Zo spraken de Grieken af dat je niet mag slaan op de middelste lijn. Ze noemden deze lijn “de heilige lijn”. “De heilige lijn” werd een begrip. Grieken gebruikten dit begrip ook in het dagelijkse leven. Wat zal “hij moet de heilige lijn prijsgeven” betekenen?

Opdracht:

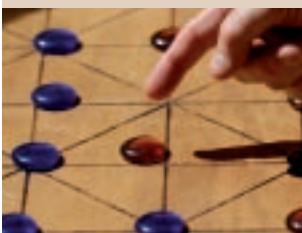
*Speel het spel op het lijnenbord met zo’n heilige lijn.
Denk erom, je mag op de heilige lijn niet slaan.*

Twaalf-stenenspel

De Romeinen hadden de Grieken verslagen. Zij kwamen aan de macht. Zij namen veel dingen van de Grieken over. Ze gingen Griekse kleren dragen. Ze bouwden huizen in Griekse stijl. En... ze namen het damspel over. Zij verzonnen voor het dammen het twaalf-stenenspel. Het spel had namelijk nog steeds twaalf stenen. Een heel bekende Romein in die tijd, Publius Mucius Scaevola, kon heel goed dammen. Net als Ton Sijbrands en Erno Prosman damde hij blind.

Waarom was Scaevola zo bekend? Hij zorgde er met anderen voor, dat de Romeinen bepaalde rechten kregen. Die rechten heetten burgerlijke rechten. Een burgerlijk recht is bijvoorbeeld dat je veilig kan wonen in je huis. Als iemand je huis binnendringt, krijgt hij straf. Een zeer knappe man dus. Zou hij zich met een kinderspelletje hebben bezig gehouden?

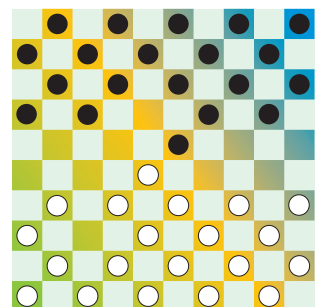
Schijfspel

Je begrijpt, dat als een spel populair is, mensen erover praten. Denk maar eens aan voetbal. Jij bent voor Ajax en je vriend is voor PSV. Er zijn zelfs uitdrukkingen die op voetballen slaan. Denk aan “de gele kaart krijgen”.

Zo was het damspel in de middeleeuwen populair in Frankrijk. Toen gebruikten ze ook uitdrukkingen die met dat populaire dammen te maken had. Bijvoorbeeld “een damschiif zetten”. Dit betekende dat je iets deed wat risico met zich meebrengt. Het damspel noemden ze toen kortweg schijfspel.

Opdracht:

*Bekijk het damstandje hiernaast.
Nu begrijp je wat met “een damschiif zetten” bedoeld wordt.
In deze stand is namelijk elke zet riskant.*

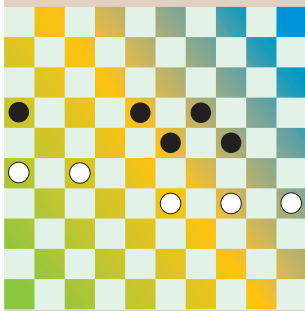

01	02	03	04	05
06	07	08	09	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38	39	40
41	42	43	44	45
46	47	48	49	50

NOTEREN

Alle donkere velden op het dambord hebben een nummer. Het donkere veld linksboven heeft nummer 1, het veld ernaast 2 en ga zo maar verder. Kijk maar op het blauwe diagram hiernaast. De nummers worden gebruikt om een partij te beschrijven. Dat noemen dammers 'noteren'.

Je ziet bijvoorbeeld staan 18-22. Dat betekent dat de schijf van veld 18 naar veld 22 gaat. En 39x30 staan betekent dat de schijf van veld 39 een schijf slaat en terechtkomt op veld 30.

Deze 5x5 (het diagram hiernaast) is honderd jaar geleden bedacht door de Franse kampioen Marius Fabre.

Wit speelt zijn schijf van veld 26 naar veld 21! (Deze zet schrijven we zo: 26-21)

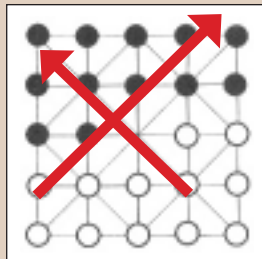
Wat moet zwart nu doen?

A. Als hij zijn schijf op veld 18 naar 22 speelt (18-22) wint wit gemakkelijk door naar veld 20 te slaan en even later op veld 5 dam te halen.

B. Als zwart 23-28 speelt, wint wit ook makkelijk.
Wit slaat met zijn schijf van 33 naar 13 (33x13), daarna slaat zwart van 19x8.
Wit: 21-17 Zwart: 8-13
Wit: 27-22 Zwart: 13-19
Wit 22-18.

C. Ook als zwart 23-29 of 24-29 speelt, verliest hij snel.
Het enige is: Zwart: 24-30
Wit: 35x22 Zwart 23-28,
maar wit kan dan nog net winnen door zo verder te gaan
Wit: 22-18 Zwart: 28x30
Wit: 18-12 Zwart: 30-34
Wit: 12-7 Zwart: 34-40
Wit: 7-1 Zwart: 40-44 (*)
Wit: 27-22 Zwart: 16x18
Wit 1x29
Gewonnen voor wit!

* (40-45) 1-6 (45-50) 21-27 (50x11) 6x50

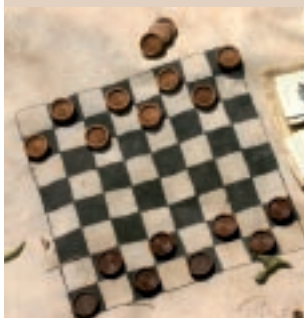

De lange dam

Ondertussen maakte rond 500 een Arabier het dammen nog interessanter. Hij verzond de lange dam. Je mocht niet meer enkel een vakje opzij, voor- of achteruit. Nee, op het lijnenbord kon je een hele lijn afleggen.

De lange dam ook in Europa

En hoe kwam de lange dam in Europa? De Moren veroverden in 800 Spanje. De Moren waren in die tijd erg ontwikkeld. Ze waren heel goed in wetenschap en kunst. In Zuid-Spanje zie je nog veel overblijfselen uit die tijd. Is het gek dat zij het damspel met de lange dam meebrachten? Zo kwam ook deze nieuwe spelregel in Europa.

Alquerque

De Moren noemden hun damspel "alquerque". Weet je wat alquerque letterlijk betekent? Het betekent "schijfspel". Net als in buurland Frankrijk dus!

Dammen op het schaakbord

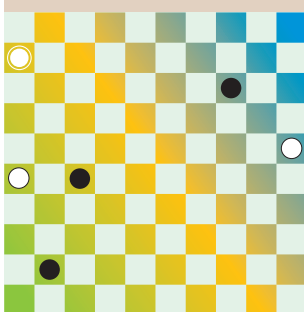
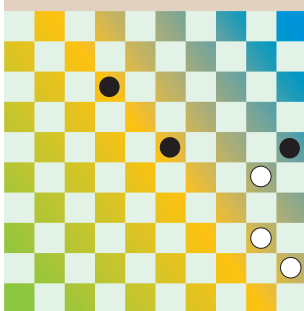
In de 14e eeuw ging iemand op het schaakbord dammen. Na verloop van tijd stapte iedereen over op het schaakbord. Dus toen speelden ze het damspel niet meer op het lijnenbord. In Frankrijk noemden ze het spel "jeu de dames". Jeu de dames betekent letterlijk "spel der dijken". Je mocht met de schijven alleen vooruit. Bij de rand van het bord kon je niet verder meer met de schijven schuiven. Net zoals een dijk of dam die het water tegenhoudt.

Veranderingen in de slagregel

Eerst kon je zelf beslissen of je een schijf sloeg. Toen voerden de spelers de blaasregel in.

Wat gebeurt er met de zwarte schijf in het diagram hiernaast? Je ziet dat zwart eigenlijk moet slaan. Maar... als zwart slaat, is dat niet gunstig voor zwart. Hij kan daarna zo van het bord geveegd worden. Met de blaasregel hoef je niet direct te slaan. Wit pakt de zwarte schijf en blaast erop. Deze schijf is dan voor wit. Daarna mag wit een zet doen.

Deze blaasregel was soms best handig! Lees het verhaal hieronder maar eens.

In 1907 reisde de Nederlandse dammer P. Claj uit Alkmaar voor een vakantie naar Nice, een deftige Franse badplaats aan de Middellandse Zee. In een café aan het strand daagde een Fransman hem uit voor een partijtje dammen. De winnaar moest een kop koffie met een appelpunt betalen.

Op een bepaald moment was de stand in de partij zoals op het diagram hiernaast.

Deze stand is natuurlijk remise. Claj dacht even na en speelde toen met wit 6-28. 'Ha', dacht zwart, 'ik win', en de Fransman speelde 41-46.

Wat slaat wit? Je verwacht 28x5, maar dat deed Claj niet, hij sloeg 28x10.

Zwart was er zó zeker van dat wit naar veld 5 zou slaan dat hij niet eens naar het bord keek en direct 27-32 speelde.

Dat was precies wat Claj hoopte!

"Wacht even vriend", zei de Nederlandse dammer, "je moest 46x5 slaan, maar dat deed je niet. Ik blaas je dam".

Hij pakte zwarts dam weg –want die dam vergat te slaan- en blies erop.

Daarna mocht hij een zet doen: hij sloeg 10x46.

De Fransman wenkte balend de ober voor koffie en appelgebak.

(bron: "100 jaar Constant",
bladzijde 51)

De blaasregel geldt nu niet meer!

Als je tegenstander nu vergeet te slaan, dan mag je twee dingen doen:

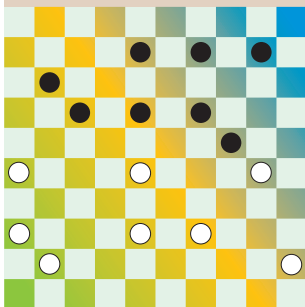
1. je zegt het tegen hem en dan moet hij alsnog slaan. 2. Als het je eigenlijk wel goed uitkomt dat hij niet slaat, zeg je niets en speel je gewoon door.

Je mag dus nooit blazen!

Twee veranderingen

Achteruit slaan zag je het eerst in Nederland. Wanneer dat precies was, is niet duidelijk. Ook speelden ze in Nederland voor het eerst op een 100-veldenbord. Problemisten konden nu veel meer bijzondere dingen op het bord toveren.

Zoals deze 8x8 van de Nederlander Dirk Kleen, veel later.

Wit wint als volgt:

Wit: 28-22 Zwart: 18x27 [wat anders?]

Wit: 36-31 Zwart: 27x47

Wit: 26-21 Zwart: 47x50

Wit: 21x5 Zwart: 24x35

Wit: 5x6 en zwart is gevangen!

Dammen populairder dan schaken

In de 18e eeuw waren er deftige koffieuizen. Daar gingen heren uit de betere standen koffiedrinken. Ook konden ze daar spelletjes doen. De heren speelden kaart- en bordspelletjes. In Nederland damden en triktrakten ze vooral. In Frankrijk schaakten ze ook wel, maar dammen was veel populairder. Kijk maar naar het plaatje van koffiehuis Manoury hieronder.

Philidor was in die tijd de sterkste schaker. Hij klaagde over de grote invloed van het dammen. Hij was echter ook een sterke dammer. De invloed van het dammen zag je in zijn schaakspel. Hij zag de schaakpionnen als een soort damschijven. En eigenlijk doen schakers dat nu nog steeds.

Dammen een kinderspelletje?

Honderd jaar geleden gingen steeds meer mensen schaken. Ze vonden het schaakspel zó geweldig, dat ze dammen maar een kinderspel vonden. In Engeland, Duitsland, Spanje en België gingen de mensen dat ook geloven. In Frankrijk en Nederland niet. Maar ook daar denken veel mensen dat dammen een simpel spelletje is. Te min voor gestudeerde mensen. **Wat vind jij?**